

Brüssel, 14. märts 2023
(OR. en)

7388/23

JAI 310
FREMP 74

MENETLUSE TULEMUS

Saatja:	Nõukogu peasekretariaat
Saaja:	Delegatsioonid
Teema:	Nõukogu järeldused ELi põhiõiguste harta kohaldamise kohta; kodanikuühiskonna tegutsemisruumi roll põhiõiguste kaitsmisel ja edendamisel ELis – Nõukogu järeldused (10. märts 2023)

Delegatsioonidele edastatakse lisas 10. märtsil 2023 toimunud nõukogu 3936. istungil vastu võetud nõukogu järeldused ELi põhiõiguste harta kohaldamise kohta, milles keskendutakse kodanikuühiskonna tegutsemisruumi rollile põhiõiguste kaitsmisel ja edendamisel ELis.

**Nõukogu järeldused ELi põhiõiguste harta kohaldamise kohta;
kodanikuühiskonna tegutsemisruumi roll põhiõiguste kaitsmisel ja edendamisel ELis**

Preambul

Euroopa Liidu Nõukogu,

- a. **tuletades meelde** Euroopa Liidu lepingu (edaspidi „ELi leping“) artiklit 2, mille kohaselt rajaneb liit sellistel liikmesriikide ühistel väärtustel nagu inimväärikuse austamine, vabadus, demokraatia, võrdsus, õigusriik ja inimõiguste, kaasa arvatud vähemuste hulka kuuluvate isikute õiguste austamine;
- b. **rõhutades**, et 7. detsembril 2000. aastal pidulikult välja kuulutatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) on Euroopa integratsiooni teetähis ja meie ühise Euroopa identiteedi sümbol;
- c. **tuletades meelde**, et liikmesriigid on kohustunud tagama hartas sätestatud õigused ja vabadused kõigile oma jurisdiktsiooni alla kuuluvatele inimestele ning tagama, et põhiõigused on universaalsed, jagamatud, üksteisest sõltuvad ja omavahel seotud;

- d. **toonitades**, et harta on üks kõige ajakohasemaid ja ulatuslikumaid õiguslikult siduvaid põhiõigustealaseid õigusakte, ning et see kohustab kõiki liidu institutsioone, organeid ja asutusi ning samuti liikmesriike liidu õiguse rakendamisel austama õigusi, järgima põhimõtteid ja edendama nende kohaldamist oma asjaomase pädevuse kohaselt, võttes arvesse liidule aluslepingutega antud volituste piire, nagu on sätestatud harta artikli 51 lõikes 1;
- e. **rõhutades**, et tähtis on viia kooskõlas ELi lepingu artikli 6 lõikega 2¹ lõpule liidu Euroopa inimõiguste konventsiooniga ühinemine, et muuta põhiõiguste kaitse Euroopas sidusamaks ja järjepidevamaks ning tugevdada veelgi põhiõiguste kaitset Euroopas;
- f. **tuletades meelde**, et liit on võtnud kohustuse toetada inimõiguste kaitsjaid kogu maailmas, sealhulgas rakendades selliseid vahendeid nagu Euroopa Liidu suunised inimõiguste kaitsjate kohta ja ELi mehhanism inimõiguste kaitsjate toetuseks;
- g. **mõistes hukka** tõsiseid ja ulatuslikke inimõiguste rikkumisi, mille on põhjustanud Venemaa Ukraina-vastane agressioonisõda, ning pidades samuti kahetsusväärseks COVID-19 pandeemiast, kliimakriisist ja elukalliduse kriisist tulenevaid inimõiguste probleeme. Need kriisid rõhutavad asjaolu, et põhiõiguste ja liidu väärtuste kaitset ei saa pidada enesestmõistetavaks ning et neid saab tagada ainult demokraatlikus ühiskonnas, mis põhineb õigusriigi põhimõttel. See on pidev püüdlus ja jagatud vastutus, mis nõuab kõigilt asjaosalistelt ühiseid jõupingutusi;

¹ Liit ühineb Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga. Sellega ühinemine ei mõjuta liidu pädevust, mis on määratletud aluslepingutega.

- h. **tervitates** strateegiat põhiõiguste harta kohaldamise tugevdamiseks Euroopa Liidus ja strateegias uuesti kinnitatud kohustust tagada, et liidu institutsioonid ja liikmesriigid kohaldavad hartat täies ulatuses;
- i. **tervitates** komisjoni „2022. aasta aruannet ELi põhiõiguste harta kohaldamise kohta: põhiõiguste kaitset toetav kodanikuühiskonna tegutsemisruum ELis“ (edaspidi „harta 2022. aasta aruanne“);
- j. **tervitates** Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti (edaspidi „põhiõiguste amet“) tööd, näiteks ameti hiljutisi aruandeid põhiõiguste kaitse kohta keerulisel ajal, eelkõige 2022. aasta aruannet „Euroopa kodanikuühiskond: endiselt surve all“ („Europe’s civil society - still under pressure“); ja bülletàäne sõja kohta Ukrainas „Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja mõju põhiõigustele ELis“;
- k. **jäädes ootama** konverentsi „Põhiõiguste kaitse kriisi ajal“, mille korraldab 20.–21. aprillil 2023 Euroopa Liidu Nõukogu eesistujariik Rootsi. Konverents on foorum, kus arutatakse, kuidas muuta Euroopa Liidus põhiõiguste kaitsmise struktuure kriisi ajal tugevamaks ja vastupidavamaks, sealhulgas seda, mida saab õppida varasematest ja praegustest kriisidest, ning kuidas kõige paremini edasi liikuda.

Kodanikuühiskonna tegutsemisruumi roll põhivabaduste edendamisel ja kaitsmisel ELis

Euroopa Liidu Nõukogu **kinnitab taas** oma pühendumust põhiõiguste harta jätkuvale kohaldamisele ja **kiidab heaks** järgmised järeldused.

Euroopa Liidu Nõukogu

1. **tuletab meelde**, et hartas tunnustatakse õigust rahumeelse kogunemise ja ühinemise vabadusele (artikkel 12) ning sõna- ja teabevabadusele (artikkel 11);
2. **rõhutab**, et õigus ühinemisvabadusele on üks demokraatliku ja pluralistliku ühiskonna alustaladest, kuna see võimaldab kodanikel tegutseda ühist huvi pakkuvates valdkondades kollektiivselt ning aitab seeläbi kaasa avaliku elu tõrgeteta toimimisele²;
3. **tunnistab**, et kõigi tasandite kodanikuühiskonna osalejad vajavad oma ülesannete tulemuslikuks täitmiseks asjakohaseid ja piisavaid inim-, materiaalseid ja rahalisi ressursse ning et selliste ressursside otsimise, vastuvõtmise ja kasutamise vabadus on ühinemisvabaduse õiguse lahutamatu osa.³ Selline juurdepääs peab olema kooskõlas seaduslikkuse põhimõttega ja järgima liidu ühiseid väärtusi;
4. **rõhutab**, et kodanikuühiskonna organisatsioonid ja inimõiguste kaitsjad⁴ on meie põhiseaduslikes demokraatlikes ühiskondades hädavajalikud, et aidata kaasa ELi lepingu artiklis 2 ja hartas sätestatud väärtuste ja õiguste edendamisele ja kaitsmisele ning aidata tagada harta nõuetekohane kohaldamine, suurendades seeläbi põhiõiguste mõju inimeste elule. Need on elujõulise demokraatia kontrolli- ja tasakaalustussüsteemi asendamatu osa; nende tegevusruumi põhjendamatud piirangud võivad ohustada õigusriiki;

² Kooskõlas Euroopa Inimõiguste Kohtu asjakohase kohtupraktikaga.

³ Vt OSCE-ODIHRi suunised ühinemisvabaduse kohta (2015), 7. põhimõte.

⁴ Käesolevates järeldustes mõistetakse inimõiguste kaitsjate all lisaks kodanikuühiskonna organisatsioonidele ka riiklikke inimõiguste institutsioone, võrdõiguslikkust edendavaid asutusi ja ombudsmanide institutsioone.

5. **rõhutab**, et vastavalt ELi lepingu artiklile 11 annavad liidu institutsioonid kodanikele ja esindusühendustele sobival viisil võimaluse teha teatavaks ja vahetada avalikult seisukohti liidu tegevuse kõigis valdkondades ning nad peavad esindusühenduste ja kodanikuühiskonna organisatsioonidega avatud, läbipaistvat ja korrapärast dialoogi ning laiapõhjalisi konsultatsioone uute algatuste üle;
6. **tunnistab**, kui väärtuslik on jagada liikmesriikide vahel teadmisi ja vahetada häid tavaid jõupingutuste kohta kodanikuühiskonna organisatsioonide ja inimõiguste kaitsjate kaitsmiseks, toetamiseks ja võimendamiseks, ning kogemuste kohta, mida on saadud näiteks Euroopa Komisjoni ja Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti koostatud erinevate teabeallikate põhjal;
7. **märgib** murega, et Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti aruanded kodanikuühiskonna tegutsemisruumi kohta pakuvad tõendeid selle kohta, et kodanikuühiskonna organisatsioonidel on põhiõiguste, demokraatia ja õigusriigi valdkonnas kogu liidus raskusi oma olulise rolli täitmisel;
8. **rõhutab**, kui oluline on parandada konsultatsioonimehhanisme, et tagada kodanikuühiskonna organisatsioonide ja inimõiguste kaitsjate asjakohane kaasamine õigusaktide ja poliitika ettevalmistamise, rakendamise ja järelvalve protsessidesse.

Euroopa Liidu Nõukogu kutsub liikmesriike üles:

9. **kaitsma ja edendama** kodanikuühiskonna organisatsioonide ja inimõiguste kaitsjate jaoks soodsat keskkonda, et nad saaksid tegutseda kooskõlas liidu väärtustega ilma riigi põhjendamatu sekkumiseta, nagu on nõutud ELi ja rahvusvahelistes normides;

10. **looma** riiklikud inimõiguste asutused **või hõlbustama** nende loomist kooskõlas ÜRO Pariisi põhimõtetega, võtma vastu õigusraamistikku, mis võimaldab neil täita oma ülesandeid sõltumatult ning andma neile piisavad volitused ja asjakohased ressursid oma ülesannete tõhusaks täitmiseks;
11. **nimetama** harta kontaktasutuse, kui seda ei ole veel tehtud, või andma olemasolevale kontaktpunktile ülesandeks edendada ja koordineerida harta alast suutlikkuse suurendamist, teabevahetust ja teadlikkuse suurendamist;
12. **suurendama** jõupingutusi kodanikuühiskonna organisatsioonide ja inimõiguste kaitsjate kaitsmiseks, toetamiseks ja võimestamiseks, pakkudes neile mitmesuguseid koostöövõimalusi;
13. **kaitsma** kodanikuühiskonna tegutsemisruumi, tagades, et ei kehtestata tarbetuid ega meelevaldseid piiranguid, nagu registreerimisnõuded ja maksusüsteemid, mis on suunatud ebasoodsal viisil konkreetselt kodanikuühiskonna tegutsemisruumile;
14. **kaitsma** kodanikuühiskonna organisatsioone ja inimõiguste kaitsjaid muu hulgas organisatsioonide, töötajate ja vabatahtlike vastu suunatud ähvarduste, rünnakute, kriitiliste sõnavõtjate tagakiusamise ning laimukampaaniate eest aktiivsete vahendite abil, näiteks võttes nende probleemide lahendamiseks sihipäraseid meetmeid, luues järelevalvemehhanismid selliste ohtude ennetamiseks, tagades selliste intsidentide kiire tuvastamise, nendest teatamise, uurimise ja järelmeetmete võtmise ning luues kodanikuühiskonna osalejatele spetsiaalsed tugiteenistused;
15. **kaitsma** kodanikuühiskonna organisatsioonide ja inimõiguste kaitsjate võimalust tunda end turvaliselt ja tegutseda sõltumatult ka digiruumis, otsides muu hulgas võimalusi, kuidas tehnoloogia saaks võimaldada osalemist ja demokraatlikku tegevust ning seda ei kasutataks kodanikuühiskonna osalejate tegutsemisruumi ja nende tegevuse piiramiseks;

16. **toetama** kodanikuühiskonna organisatsioone, lahendades rahastamise kättesaadavuse, juurdepääsetavuse ja kestlikkusega seotud probleeme, muu hulgas tagades õiglase jaotamise läbipaistvate ja mittediskrimineerivate kriteeriumide alusel, avaldades ja levitades laialdaselt projektikonkursse, et need oleksid laialdaselt kättesaadavad, ning lihtsustades igas suures kodanikuühiskonna organisatsioonide juurdepääsu paindlikule rahastamisele, sealhulgas digitaliseerimise ja uute uuenduslike levitamisviiside kaudu. Samal ajal tuleks tunnistada, et kodanikuühiskonna organisatsioonide sõltumatuse kaitsmiseks ei tohiks nende rahastamine sõltuda üksnes riiklikest vahenditest;
17. **võimestama** kodanikuühiskonna osalejaid, tagades, et paljud kodanikuühiskonna organisatsioonid osalevad sisuliselt õigusaktide ja muude algatuste koostamisel ja rakendamisel asjaomastes poliitikavaldkondades, mis võivad kuuluda nende konkreetsesse pädevusalasse, sealhulgas rahastamisvõimaluste kavandamisel;
18. **võimestama** kodanikuühiskonna organisatsioone, tagades neile võimaluse hinnata, kuidas kavandatavad õiguslikud ja poliitikameetmed võivad neid, nende liikmeid, valimisringkondi või põhiõigusi üldisemalt mõjutada, ja avaldada selle kohta arvamust.

Euroopa Liidu Nõukogu

19. **tervitat** komisjoni tööd seoses kodanikuühiskonna tegutsemisruumi rolliga põhiõiguste

kaitsmisel ja edendamisel Euroopa Liidus ning võtab eelkõige teadmiseks järgmise:

- harta 2022. aasta aruanne,
- põhiõiguste harta kohaldamise tugevdamiseks ELis kehtestatud strateegias (harta strateegia) esitatud kohustused toetada kodanikuühiskonna osalejatele soodsat keskkonna loomist ja võtta meetmeid liidu õigust, sealhulgas hartat rikkuvate meetmete vastu, kui need mõjutavad kodanikuühiskonna organisatsioone,
- õigusriigi olukorda käsitlevad aastaaruanded,
- seadusandlikud ettepanekud võrdõigusasutuste suhtes kohaldatavate nõuete kohta⁵.

Euroopa Liidu Nõukogu kutsub komisjoni üles

20. **kaitsma** kodanikuühiskonna organisatsioone ja inimõiguste kaitsjaid, jätkates jõupingutusi

demokraatia, õigusriigi ja põhiõiguste edendamiseks ja kaitsmiseks kõigis asjaomastes

poliitikavaldkondades, sealhulgas tagades sidususe liidu sees ja liidust väljaspool

rakendatava inimõiguste kaitsjate kaitsmist käsitleva liidu lähenemisviisi vahel;

⁵ Ettepanek: nõukogu direktiiv võrdõigusasutuste suhtes kohaldatavate nõuete kohta isikute võrdse kohtlemise valdkonnas sõltumata isiku rassilisest või etnilisest päritolust, isikute võrdse kohtlemise kohta tööhõive ja elukutse küsimustes sõltumata isiku usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest, naiste ja meeste võrdse kohtlemise kohta sotsiaalkindlustuse valdkonnas ning seoses kaupade ja teenuste kättesaadavuse ja pakkumisega ning millega jäetakse direktiivist 2000/43/EÜ välja artikkel 13 ja direktiivist 2004/113/EÜ artikkel 12 (15899/22) ning ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv võrdõigusasutuste suhtes kohaldatavate nõuete kohta naiste ja meeste võrdse kohtlemise ja võrdsete võimaluste valdkonnas tööhõive ja elukutse küsimustes ning millega jäetakse direktiivist 2006/54/EÜ välja artikkel 20 ja direktiivist 2010/41/EL artikkel 11 (15902/22).

21. **toetama** kodanikuühiskonna organisatsioone ja inimõiguste kaitsjaid, pakkudes mitmeaastase finantsraamistiku raames piisavat ja kättesaadavat rahastamist asjakohaste rahastamisprogrammide, näiteks kodanike, võrdõiguslikkuse, õiguste ja väärtuste programmi kaudu. Kogu sellist rahastamist tuleb kasutada kooskõlas ELi lepingu artiklis 2 ja hartas sätestatud liidu ühiste väärtustega;
22. **toetama** igas suuruses, iga tasandi ja igasuguse suutlikkusega kodanikuühiskonna organisatsioone ja inimõiguste kaitsjaid, et neil oleks võimalik kasutada ELi vahendeid, muu hulgas lihtsustades avatud pakkumismenetlusi, suurendades toetust võimalikele taotlejatele ning jätkates uuenduslikke lähenemisviise, näiteks vahendajate kaudu antavat rahalist toetust kolmandatele isikutele (kodanikuühiskonna organisatsioonid) ning organisatsioonide põhirahastamist;
23. **võimestama** kodanikuühiskonna organisatsioone ja inimõiguste kaitsjaid, pidades avatud, korrapärast, läbipaistvat ja kaasavat dialoogi ning jätkates jõupingutusi asjakohaste mehhanismide ja suuniste loomiseks, et võimaldada kodanikuühiskonna organisatsioonidel ja inimõiguste kaitsjatel osaleda otsustusprotsesside asjakohastes etappides, sealhulgas neid ennast või põhiõigusi mõjutavates algatustes;
24. **võimestama** kodanikuühiskonna organisatsioone ja inimõiguste kaitsjaid, peavoolustades nende võimalused osaleda sisuliselt kõikides poliitika- ja õigusvaldkondades;
25. **võimestama** kodanikuühiskonna organisatsioone ja inimõiguste kaitsjaid, järgides harta 2022. aasta aruandes võetud kohustust alustada sidusrühmadega sihipärast dialoogi kodanikuühiskonna tegutsemisruumi kaitsmist käsitlevate temaatiliste seminaride kaudu, keskendudes sellele, kuidas Euroopa Liit saab arendada edasi oma rolli kodanikuühiskonna organisatsioonide ja inimõiguste kaitsjate kaitsmisel, toetamisel ja võimestamisel, et tegeleda harta 2022. aasta aruandes kindlaks tehtud probleemide ja võimalustega.